

**TONY HÄGGBLÖM**

LL, sisätautien, infektiosairauksien ja geriatrian erikoislääkäri, osastonlääkäri  
Raision terveyskeskussairaala

**JARMO OKSI**

LT, professori, ylilääkäri,  
Turun yliopisto ja TYKS,  
infektiosairauksien yksikkö

**ESA RINTALA**

LT, dosentti, ylilääkäri  
Turun yliopisto ja TYKS,  
sairaalahygienia- ja  
infektio- ja tartuntatautiyksikkö

**KIRJALLISUUTTA**

- 1 Ruotsalainen E. Henkilökunnan influenssarokotus on suositus – potilaan suojaaminen on velvoite. Lääketietoa Fimeasta 2014;3:7–11.
- 2 Ahmed F, Lindley M C, Allred N ym. Effect of influenza vaccination of healthcare personnel on morbidity and mortality among patients: systematic review and grading of evidence. Clin Infect Dis 2014;58:50–7.
- 3 Bernstein H, Starke J R ym. Influenza immunization for all health care personnel: keep it mandatory. Pediatrics 2015;136:809–18.
- 4 Haviari S, Bénet T, Saadatian-Elahi M ym. Vaccination of healthcare workers: A review. Hum Vaccin Immunother 2015;11:2522–37.
- 5 Wicker S, Marckmann G. Influenza vaccination of healthcare personnel. Hum Vaccin Immunother 2014;10:2627–8.
- 6 Anikeeva O, Braunack-Mayer A, Rogers W. Requiring influenza vaccination for health care workers. Am J Public Health 2009;99:24–9.

# Terveydenhuollon henkilöstön asenteet influenssarokotusta kohtaan

**LÄHTÖKOHDAT** Terveydenhuollon henkilöstö on tärkeässä roolissa influenssatartuntojen ehkäisemisessä. Selvitimme henkilöstön asenteita influenssarokotusta kohtaan, jotta voisimme paremmin ymmärtää rokotuskäyttäytymistä.

**MENETELMÄT** TYKS:n kyselytutkimuksissa vuosina 2010 ja 2015 selvitettiin henkilökunnan halukkuutta ja perusteita ottaa kausi-influenssarokote. Raision terveyskeskussairaalan kysely vuonna 2017 selvitti hoitohenkilökunnan asenteita kausi-influenssarokotuksiin.

**TULOKSET** TYKS:ssa tärkeimpiä syitä rokotteen ottamiseen olivat suojautuminen influenssalta ja tartunnan levittämisen estäminen. Tärkein este rokotukselle oli huoli haitoista. Raision tutkimuksessa suurin osa henkilökunnasta suhtautui rokotukseen myönteisesti, ja vastaajilla oli myös realistinen näkemys rokotteen tehosta.

**PÄÄTELMÄT** Terveydenhuollon henkilöstön rokotusmyönteisyys Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin alueella on ajan mittaan lisääntynyt. Henkilökunta tuntee kuitenkin huolta rokotteen haittavaikutuksista ja epävarmuutta sen hyödyistä.

Kausi-influenssarokotusten tarkoituksena on vähentää influenssaan liittyvää sairastuvuutta ja kuolleisuutta. Rokotusten kohderyhmiä ovat mm. yli 65-vuotiaat, alle 6-vuotiaat, raskaana olevat, kroonisesti sairaat ja heidän lähipiirinsä. On myös tärkeää rokottaa sellaiset henkilöryhmät, joiden kautta tartunnat leviävät erityisen herkästi, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset. Tartuntavaara voi alkaa jo päivää ennen kliinisiä oireita ja taudinkuva voi olla niin lievä, että työntekijät kokevat olevansa työkykyisiä (1).

Vuodesta 2009 alkaen Euroopan unionin neuvoston tavoitteena on ollut saada terveydenhuollon henkilöstön influenssarokotuskattavuus yli 75 %:n (7). Yhdysvaltojen tartuntatautikeskus CDC on puolestaan asettanut tavoitteeksi kaikkien terveydenhuollossa työskentelevien rokottamisen (8). Suomessa on määrätietoisesti parannettu influenssarokotusten kattavuutta sekä erikoissairaanhoidossa että perusterveydenhuollossa, ja sairaaloissa on päästy paikoin jopa yli 90 %:n kattavuuteen (9).

Suomessa tartuntatautilain (1227/2016) 48 § työntekijän ja opiskelijan rokotussuojasta potilaiden suojaamiseksi tuli voimaan 1.3.2018 (10). Sen mukaan työskentelyyn sosiaalihuollon ja terveydenhuollon toimintayksiköiden asiakas- ja potilastiloissa, joissa hoidetaan lääketieteellisesti arvioituna tartuntatautien vakaville seuraamuksille alttiita asiakkaita tai potilaita, saa käyttää vain erityisestä syystä henkilöä, jolla on puutteellinen rokotussuoja.

Jotta terveydenhuollon henkilöstön rokotuskattavuus saataisiin paremmaksi, on tärkeää tuntea hoitohenkilökunnan asenteet rokotusta kohtaan. Selvitimme Turun yliopistollisen keskussairaalan (TYKS) ja Raision terveyskeskussairaalan henkilökunnan asenteita kausi-

## On tärkeää tuntea henkilökunnan asenteet influenssarokotusta kohtaan.

Terveydenhuollon henkilöstön rokottaminen vähentää potilaiden kokonaiskuolleisuutta 29 % ja sairastuvuutta influenssan kaltaiseen sairautteen 42 % (2). Rokotuksen hyödyistä huolimatta hoitohenkilökunnan rokotuskattavuus on aiempien tutkimusten mukaan jäänyt alle 50 %:n (3–5). Näin vähäinen rokotuskattavuus on kuitenkin riittämätön riskipotilaiden, kuten pitkäaikaissairaiden ja vanhusten suojaamiseksi. Henkilöstön yli 80 %:n rokotuskattavuudella saavutetaan laumaimmunitteettia ja estetään osastoepidemioita (6).

**LIITEINEISTO**

pdf-versiossa  
[www.laakarilehti.fi](http://www.laakarilehti.fi)

Sisällysluettelot  
SLL 4/2019

VERTAISARVIOITU 

- 7 EU Council Recommendation 22.12.2009  
 8 <https://www.cdc.gov/mmwr/preview/mmwrhtml/rr5502a1.htm>  
 9 <https://yle.fi/uutiset/3-10144233>  
 10 [www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161227](http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161227)  
 11 Pless S, Shaw D, McLennan S ym. Nurses' attitudes towards enforced measures to increase influenza vaccination: A qualitative study. *Influenza Other Respir Viruses* 2017;11: 247–53.  
 12 Yang K-S, Fong Y-T, Koh D ym. High coverage of influenza vaccination among healthcare workers can be achieved during heightened awareness of impending threat. *Ann Acad Med Singapore* 2007;36:384–7.  
 13 Lytras T, Kopsachilis F, Mouratidou E ym. Interventions to increase seasonal influenza vaccine coverage in healthcare workers: A systematic review and meta-regression analysis. *Hum Vaccin Immunother* 2016;12: 671–81.  
 14 Schmidt S, Saule R ym. Do the quality of the trials and the year of publication affect the efficacy of intervention to improve seasonal influenza vaccination among healthcare workers? *Hum Vaccin Immunother* 2013;9: 349–61.

influenssarokotusta kohtaan ennen uuden tartuntatautilain voimaantuloa.

### Aineisto ja menetelmät

TYKS:ssa tehtiin sähköinen kysely influenssarokotuksesta syys-lokakuussa vuosina 2010 ja 2015. Kyselyn toteutti Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin sairaalahygienia- ja infektion torjuntayksikkö. Kohderyhmänä oli koko henkilöstö ja kysely lähetettiin sähköpostilla jokaiselle henkilökohtaisesti. Viestin mukana oli kirje kausi-influenssarokotuksista, ja lisäksi sairaalan sisäisessä verkossa oli tiedote influenssakauden rokotuksesta ja kyselystä.

Kyselyn 15 kysymyksessä tiedusteltiin mm. hoitohenkilökunnan aikeista ottaa kausi-influenssarokote, rokoteallergioista, rokotamisen hyödyistä, rokotusjärjestelyistä ja siitä, oliko rokotuksesta annettu riittävästi tietoa (Liite 1 artikkelin sähköisessä versiossa, [www.laakarilehti.fi](http://www.laakarilehti.fi) > Sisällysluettelot > 4/2019).

Raision terveystieteiden keskuslaitoksen sairaalassa on kaksi vuodeosastoa, joissa on yhteensä 62 vuodepaikkaa. Henkilökuntaa eli lääkäreitä, hoitajia ja laitoshenkilökuntaa on yhteensä 70. Koko henkilökunnalle suunnatussa kyselyssä selvitetiin 13 kysymyksen avulla kausi-influenssarokotteeseen liittyviä asenteita marras-joulukuussa vuonna 2017. Kysely täytettiin paperilomakkeisiin, jotka kerättiin suljettuun palautelaatikkoon.

Kyselyssä tiedusteltiin mm. siitä influenssarokotteen ottamiseen tai siitä pidättäytymiseen,

rokotteen tehoa, hyötyjä ja haittoja (Liite 2). Influenssarokotteen ottamista oli myös mahdollisuus kommentoida vapaasti. Kyselyn jälkeen henkilökunnalle järjestettiin palautetilaisuus tutkimuksen tuloksista ja rokotamisen periaatteista.

### Tulokset

#### TYKS:n kyselytutkimus

Vuonna 2010 TYKS:ssa kyselyyn vastasi 1 085 työntekijää (16,7 %). Heistä lääkäreitä oli 11 %, hoitohenkilökuntaa 61 % ja muuta henkilöstöä 28 %. Vuonna 2015 vastaajia oli 2 792 (41,8 %), joista lääkäreitä oli 12 %, hoitohenkilökuntaa 72 % ja muuta henkilöstöä 16 %.

Vuosien 2010 ja 2015 välillä koko henkilöstön rokotusmyönteisyys kasvoi 13 prosenttiyksikköä (kuvio 1).

Vuoden 2015 kyselyssä lääkäreiden ja hoitohenkilökunnan yleisimmät perustelut rokotuksen ottamiselle olivat, että työntekijä itse ei halua sairastua influenssaan eikä halua tartuttaa tautia perheenjäseniinsä tai työtovereihinsa ja että hän haluaa suojata potilaitaan. Yleisimmät syyt rokotuksesta kieltäytymiseen olivat huoli haittavaikutuksista, muut syyt ja näkemys, etteivät perusterveet työntekijät tarvitse rokotusta.

#### Raision terveystieteiden keskuslaitoksen sairaalan kyselytutkimus

Raision terveystieteiden keskuslaitoksen sairaalan kyselyyn vastasi 32 työntekijää eli 46 % henkilöstöstä. Suurin osa vastaajista (90 %) oli ottanut rokotuksen joskus aiemmin, vähiten influenssarokotteen

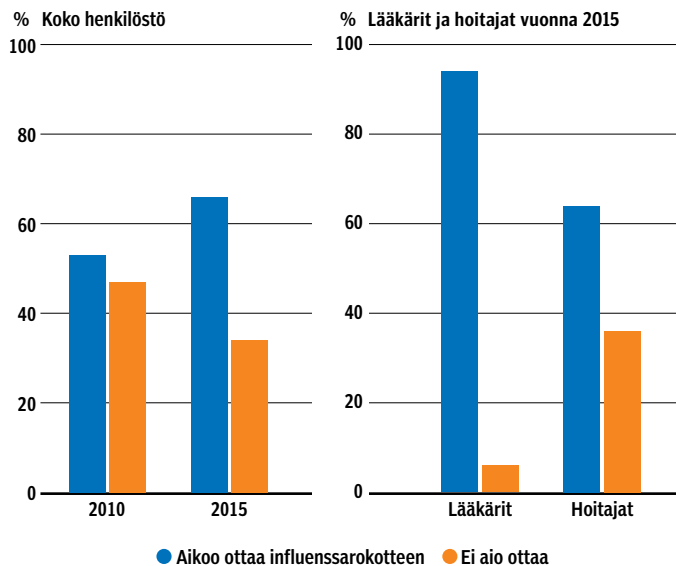
## TAULUKKO 1.

### Raision sairaalan kyselytutkimuksen tulokset ikäryhmittäin vuonna 2017 (% vastaajista)

Kysymys	20–29 v (n = 5) %	30–39 v (n = 8) %	40–49 v (n = 10) %	50–59 v (n = 9) %	Keskiarvo (n = 32) %
Aiotko itse ottaa influenssarokotteen tänä vuonna? Kyllä	100	71	89	78	83
Oletko ottanut kausi-influenssarokotuksen aikaisemmin? Kyllä	100	71	100	89	90
Otatko kausi-influenssarokotuksen joka vuosi? Kyllä	67	29	67	67	57
Onko rokotteesta saatava hyöty on suurempi kuin sen aiheuttama haitta? Kyllä	60	67	70	88	72
Miten suurella osalla rokotetuista rokote estää oireisen taudin puhkeamista?	49	58	68	64	61
Miten suurella osalla rokotetuista rokote estää potilaiden kuolleisuutta?	60	54	61	40	56
Suosittelisitko rokotteen ottamista ystäville tai sukulaisille? Kyllä	75	60	70	67	68

KUVIO 1.

**Koko henkilöstön sekä lääkärin ja hoitohenkilökunnan influenssarokotusmyönteisyys TYKS:n kyselytutkimuksissa 2010 ja 2015**



ottaneita oli 30–39-vuotiaiden ryhmässä (71 %) (taulukko 1). Selvästi pienempi osa (57 %) vastaajista kertoi ottavansa rokotuksen joka vuosi. Kaikista vastanneista 83 % aikoi ottaa influenssarokotuksen kuluvana influenssakautena.

Vastaajista suurin osa (72 %) oli sitä mieltä, että rokotuksesta saatava hyöty on suurempi kuin sen aiheuttama haitta. Nuoremmat ikäryhmät olivat tässä suhteessa kuitenkin kriittisempiä kuin vanhemmat. Koko henkilökunnasta 68 % suosittelisi rokotteen ottamista ystä-

**Lääkärin rokotusmyönteisyys oli parempi kuin hoitajien.**

ville tai sukulaisille, 30–39-vuotiaista kuitenkin vain 60 %. Vastaajien mukaan influenssarokotus ehkäisee oireisen influenssan puhkeamista keskimäärin 61 %:lla ja kuolleisuutta keskimäärin 56 %:lla rokotetuista.

Vapaamuotoisiin kysymyksiin vastanneet (6 vastausta) eivät olleet ottaneet kausi-influenssarokotusta aikaisemmin mm. siksi, että he

kokivat terveydentilansa niin hyväksi, etteivät katsoneet tarvitsevansa rokotusta. Myös rokotteiden haittavaikutuksia pelättiin muiden ihmisten kokemusten perusteella.

Kysymykseen influenssarokotteen haittavaikutuksista saatiin 21 vastausta (66 % vastaajista). Yleisimpiä haittavaikutuksia olivat arkuus rokotteen antokohdassa ja sen ympärillä, yksittäisissä tapauksissa jopa koko yläraajassa. 16 % vastaajista ilmoitti saaneensa rokotuksesta kuumereaktion.

Lähes kaikki tutkimukseen osallistuneet (97 %) vastasivat kysymykseen rokotuksen hyödyistä. Vastauksissa korostettiin rokotuksen antamaa suojavaikutusta influenssaa ja sen jälkitauteja vastaan, tartuntojen vähenemistä sekä potilaiden suojaamista influenssalta. Hyödyiksi luettiin myös influenssan oireiden lievittyminen sekä kansantaloudelliset hyödyt sairauslomien vähentyessä.

Vapaamuotoisissa kommentoissa epäiltiin influenssarokotteen tehoa ja pelättiin haittavaikutuksia (34 % vastaajista). 17 % vastaajista korosti itsemääräämisoikeuden säilyttämisen tärkeyttä rokotuspäätöstä tehtäessä.

**Pohdinta**

Halusimme tutkimuksissamme kartoittaa terveydenhuollon henkilöstön asenteita kausi-influenssarokotuksia kohtaan Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirissä, jotta ymmärtäisimme paremmin rokotusmyönteisyyteen vaikuttavia tekijöitä. Vuonna 2017 julkaistiin ensimmäinen eurooppalainen sairaanhoitajien asenteita tutkiva haastattelututkimus (11). Suomessa ei ole tietääksemme aikaisemmin julkaistu näin laajaa tutkimusta terveydenhuollon ammattiryhmien asenteista influenssarokotusta kohtaan.

Vakansseihin suhteutettuna TYKS:n koko henkilöstön rokotuskattavuus oli 85 % pandemian jälkeen 2009–2010, mutta 63 % influenssakautena 2015–2016. Kattavuuden heikkeneemiseen ovat voineet vaikuttaa pandemiarokotteeseen liitetyt haittavaikutukset.

Lääkärin rokotusmyönteisyys oli parempi kuin hoitajien. Näin on ollut myös aiemmissa tutkimuksissa (5,11), mutta poikkeaviakin tutkimustuloksia on raportoitu (12). TYKS:ssa tärkeimmät syyt influenssarokotteen ottamiseen olivat molemmissa ammattiryhmissä samat eli itsensä ja lähipiirin suojaaminen influenssalta. Rokotteesta kieltäytymiseen olivat syinä huoli

#### SIDONNAISUDET

Tony Häggblom, Esa Rintala:  
Ei sidonnaisuuksia.

Jarmo Oksi: Konsultointipalkkiot (Astellas, Gilead, GlaxoSmithKline, MSD Finland), luentopalkkiot (Gilead, GlaxoSmithKline, Janssen, MSD Finland, Pfizer), korvaus koulutusaineiston tuottamisesta (GlaxoSmithKline, Pfizer), matka-, majoitus- tai kokouskulut (Astellas, Gilead, Janssen, MSD Finland).

haittavaikutuksista ja rokotuksen kokeminen tarpeettomaksi hyvän terveydentilan vuoksi.

Sekä TYKS:n että Raision terveyskeskus-sairaalan tutkimuksissa influenssarokotukselle kriittisissä kommentteissa korostuivat eniten rokotteiden haittavaikutuksiin liittyvät pelot. Raision kyselytutkimuksessa muutama työntekijä esitti huolensa itsemääräämisoikeuden menettämisestä. Tämä on ymmärrettävää, mutta toisaalta terveydenhuollossa kannetaan vastuuta potilaiden terveydestä ja turvallisuudesta. Siten kyse ei ole pelkästään hoitohenkilökunnan omasta terveydestä, vaan myös influenssan vakaville seurauksille alttiiden potilaiden terveydestä.

Raision tutkimuksessa valtaosa (72 %) piti rokotuksesta saatavia hyötyjä suurempina kuin sen haittoja. Yli 80 % vastaajista aikoi ottaa rokotuksen tulevalla influenssakaudella, mutta sitä suosittelisi läheisilleen vain 68 % vastaajista. 30–39-vuotiaat vaikuttivat kaikkein kriittisimmiltä eivätkä suosittelisi rokotusta yhtä herkästi kuin muut ikäryhmät. Mielenkiintoista on, että yli 35 vuoden ikä on aiemmin todettu olevan yhteydessä vähäisempään rokotusmyönteisyyteen (4,12). Hyöty-haittasuhdetta arvioitaessa kriittisimpiä Raision tutkimuksessa olivat 20–29-vuotiaat. Toisaalta kaikki tämän ikäryhmän vastaajat aikovat ottaa influenssarokotteen tulevalla kaudella.

Tutkimustemme tarkoituksena oli selvittää rokotuksen ottamiseen liittyvää käyttäytymistä sekä määrällisesti että laadullisesti. Vastausprosentit jäivät alle 50 %:n, joten tutkimuksista ei voida tehdä kovin pitkälle meneviä päätelmiä. Raision tutkimuksen absoluuttinen otoskoko oli pieni, mutta tutkittavien mielipiteet ja asenteet vaikuttivat melko samansuuntaisilta kuin TYKS:n tutkimuksessa.

#### TÄSTÄ ASIASTA TIEDETTIIN

- Hyödyistä huolimatta kausi-influenssarokotuksen kattavuus on yleisesti jäänyt alle tavoitteen.
- Rokotuskattavuutta on yritetty parantaa monin keinoin, kuten lisäämällä rokotuksen ottamismahdollisuuksia sekä tiedottamalla influenssan riskeistä, rokotteen tehosta ja rokotteen vähäisistä haittavaikutuksista.

#### TÄMÄ TUTKIMUS OPETTI

- Asenteet kausi-influenssarokotusta kohtaan ovat ajan mittaan muuttuneet myönteisemmiksi.
- Terveydenhuollon henkilöstö tiedostaa hyvin kausi-influenssarokotteen hyödyt ja haitat.
- Rokotuksiin liittyvien asenteiden tutkiminen auttaa ymmärtämään rokotuskäyttäytymistä.

Kyselytutkimustemme tulokset kuvastavat mielestämme nykyistä asenneilmastoa, sillä monissa vastauksissa tuli esiin samoja mielipiteitä, joita on esiintynyt muissakin tutkimuksissa ja yhteiskunnallisessa keskustelussa influenssarokotuksen haitoista ja hyödyistä (5,11).

Asenteet influenssarokotusta kohtaan ovat ajan saatossa muuttuneet myönteisemmiksi. Rokotusmyönteisyyttä voidaan lisätä mm. antamalla tietoa influenssan aiheuttamista terveyshaitoista ja influenssarokotteen vähäisistä haittavaikutuksista (13,14). On kuitenkin tärkeää kartoittaa terveydenhuollon henkilöstön asenteita ja mielipiteitä kausi-influenssarokotuksesta, jotta voisimme paremmin ymmärtää rokotuskäyttäytymistä. ●

[English summary](#) | [www.laakarilehti.fi](http://www.laakarilehti.fi) | in english

The attitudes of health care personnel towards influenza vaccination

TONY HÄGGBLUM, JARMO OKSI,  
ESA RINTALA

TONY HÄGGBLUM  
M.D., Specialist in Internal  
Medicine, Infectious Diseases  
and Geriatrics, Raisio Healthcare  
Centre

# The attitudes of health care personnel towards influenza vaccination

**BACKGROUND** Health care personnel (HCP) have an important role in preventing transmission of influenza. Therefore, many attempts have been made to increase influenza vaccination coverage. The aim of our studies was to try to understand the attitudes of HCP towards seasonal influenza vaccination.

**METHODS** The studies were conducted at Turku University Hospital and Raisio Healthcare Centre during the years 2010 - 2015 and 2017, respectively. Opinions and attitudes of HCP were obtained by questionnaire forms.

**RESULTS** In the study conducted at Turku University Hospital, the attitudes towards influenza vaccination became more positive between the years 2010 and 2015. The main reasons for taking the vaccine were to protect against influenza and to prevent transmission of influenza to others. In the Raisio Healthcare Centre study, the majority of HCP had positive attitudes towards influenza vaccination. The participants also had a realistic view of vaccine efficacy.

**CONCLUSIONS** We conclude that HCP attitudes towards influenza vaccinations in our healthcare district have become more positive. However, there still remains uncertainty among HCP about the potential adverse effects and benefits of influenza vaccine.

Liite 1.

**TYKS:n influenssarokotuskysely vuonna 2010, webropol-kyselyn kysymykset.**

1. Aiotko ottaa kausi-influenssarokotteen?
2. Mitä hyötyä kausi-influenssarokotteesta ajattelet olevan sinulle? (Voit valita useampia vaihtoehtoja)
3. Jos et aio ottaa kausi-influenssarokotusta, miksi? (Voit valita useampia vaihtoehtoja)
4. Sisältääkö kausi-influenssarokote tehosteainetta (=adjuvanttia)?
5. Sisältääkö kausi-influenssarokote lisäainetta?
6. Oletko allerginen jollekin kausi-influenssarokotteessa olevalle aineelle?
7. Oletko saanut kausi-influenssarokotteesta riittävästi tietoa?
8. Mistä olet saanut kausi-influenssarokotteesta tietoa? (Voit valita useampia vaihtoehtoja)
9. Ovanko kausi-influenssarokotusjärjestelyt olleet sinusta sellaisia, että (voit valita useampia vaihtoehtoja)
10. Kuinka suuren osan potilastyössä olevasta henkilökunnasta tulisi suositusten mukaan saada kausi-influenssarokotus?
11. Arvioi, kuinka suuri osa VSSHP:n työntekijöistä ottaa vuosittain kausi-influenssarokotuksen?
12. Annatko sinä potilaille ohjausta kausi-influenssarokotuksesta?
13. Ammattinimikkeesi
14. Työskenteletkö
15. Muuta kommentoitavaa liittyen tähän kyselyyn

**Tyksin influenssarokotuskysely vuonna 2015, webropol-kyselyn kysymykset.**

1. Mikä on työtehtäväsi
2. Otatko kausi-influenssarokotteen tällä rokotuskaudella?
3. Jos otat rokotteen, valitse alla olevista syy tai syyt, joiden vuoksi otat kausi-influenssarokotuksen.
4. Jos et ota rokotetta, valitse alla olevista syy tai syyt, joiden vuoksi et ota kausi-influenssarokotetta
5. Muuta kommentoitavaa.

Liite 2.

Raision terveyskeskussairaalan kausi-influenssarokotteeseen liittyvä asennekysely.

**KYSELY KAUSI-INFLUENSSAROKOTTEeseen LIITYVISTÄ ASETEISTA RAISION TERVEYSKESKUKSEN  
VUODEOSASTOILLA 2 JA 3, SYKSYLLÄ 2017**

rengasta oikea vaihtoehto tai kirjoita oma mielipide

1. Mikä on ikäsi?    20-29v      30-39v      40-49v      50-59v      60-69v
2. Oletko ottanut influenssarokotteen joskus aikaisemmin?                      kyllä      ei
3. Jos et ole ottanut rokotetta aikaisemmin, miksi et?

---



---



---

4. Otatko kausi-influenssarokotteen yleensä joka vuosi?                      kyllä      ei
5. Onko sinulle tullut rokotteesta haittavaikutuksia? Minkälaisia?

---



---



---



---

6. Oletko kuullut, että muille rokotteen ottaneille olisi tullut haittoja? Minkälaisia?

---



---



---

7. Aiheuttaako influenssarokote itsessään mielestäsi työkyvyttömyyttä? Jos, niin kuinka monella prosentilla rokotetuista? \_\_\_\_\_